

УДК 37.018.262:371.213.3:37.018.3:316.663.2:316.346.2
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.49.160-164

Петрочко Жанна Василівна

доктор педагогічних наук, професор
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи
Інститут людини Київського університету імені Бориса Грінченка
м.Київ, Україна
petrochko@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-4413-1243>

Петушкова Лариса Антонівна

аспірантка
Інститут проблем виховання НАПН України
експерт Партнерства «Кожній дитині», м.Київ, Україна
l.pietushkova@p4ec.org.ua
<http://orcid.org/0000-0002-9005-2386>

**НОВА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ СІМЕЙ ДО ДОГЛЯДУ ТА ВИХОВАННЯ
ВЛАШТОВАНИХ/УСИНОВЛЕНИХ ДІТЕЙ**

Анотація. Актуальність створення нової об'єднаної модульної програми підготовки сімей до догляду та виховання влаштованих/усиновлених дітей обумовлена необхідністю прискорити процес підготовки кандидатів у сімейні форми у разі труднощів комплектування навчальних груп; економити ресурси, необхідні на підготовку кандидатів, у зв'язку із уникненням дублювання спільних для навчання тем. Мета статті: розкрити особливості такої програми та довести її ефективність. Методи дослідження: аналіз наукової літератури за темою дослідження, спостереження, опитування кандидатів в сімейні форми виховання та патронатні вихователі (опитано 80 учасників експериментальної навчальної програми в Тернопільській області); інструментарій опитування – авторська вхідна і вихідна анкета для учасників, тест для кандидатів для перевірки набутих знань. Програма пройшла успішну апробацію упродовж 2020-2021 рр. За результатами тестування кандидатів з'ясовано, що рівень їхньої обізнаності, вмотивованості з основних тем навчання зріс майже вдвічі.

Ключові слова: сім'я; діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування; сімейні форми виховання; патронат над дитиною; підготовка кандидатів.

Вступ. Україна має значні успіхи на шляху забезпечення права кожної дитини та виховання в сім'ї чи умовах, максимально наближених до сімейних. Зокрема, на сучасному етапі створено широку мережу прийомних сімей (ПС) і дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ), досить високими є показники опіки/піклування, усиновлення, розвивається послуга патронату над дитиною. Станом на 2021 рік в Україні нараховується близько 69 тис. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Сімейними формами виховання в Україні охоплено 92 % від загальної кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Найбільша кількість таких дітей перебуває під опікою, 20 відсотків виховується в прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу. Зокрема, в Україні функціонує більше 1250 ДБСТ, в яких виховується близько 8700 дітей, й більше 3140 ПС, в яких виховується близько 6 тис. дітей. На початок 2021 року діяло 182 патронатних сімей, в яких отримали послуги 950 дітей.

Водночас у пошуках рішень щодо розвитку сімейних форм виховання дітей та послуги патронату над дитиною назріла необхідність перегляду програм підготовки кандидатів у прийомні батьки, батьки-вихователі, опікуни/піклувальники, усиновлювачі, патронатні вихователі. Актуальність розроблення альтернативної програми підготовки кандидатів для створення сімейних форм та патронату над дитиною обґрунтована потребою: прискорити процес підготовки таких кандидатів у разі труднощів комплектування навчальних груп; ознайомити учасників навчання з усіма формами сімейного виховання, усиновлення, послугою патронату над дитиною, щоб зробити подальший свідомий вибір щодо форми, яка є для кандидатів найбільш прийнятною і до якої вони найбільш готові; економити ресурси, необхідні

на підготовку кандидатів, у зв'язку із уникненням дублювання спільних для навчання тем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також дітей, які перебувають в складних життєвих обставинах, у сприятливе сімейне середовище не втрачає своєї актуальності у наукових розвідках українських і зарубіжних науковців. Так, у різних аспектах зазначене питання досліджували: Г.Бевз, У.Доляк, К.Ігнатенко, З.Кияниця, Н.Комарова, Л.Лешанич, І.Пеша, І.Римаренко, С.Сидорчук, Г.Слозанська, О.Ташкіонова, Ю.Червоналюк, І.Яніцька, та ін.

Кожен із науковців ставив за мету сприяти розвитку й ширшому впровадженню таких форм. Зокрема, на удосконалення чинного цивільно-процесуального, сімейного законодавства у частині встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, спрямоване дисертаційне дослідження І. Яніцької [1]. Дослідник Л. Лешанич підкреслює, що в Україні, на жаль, все ще має місце недостатнє розуміння природи патронату й доцільності його застосування [2, с.178]. Водночас послуга патронату на рівні ТГ є найкращим способом тимчасового влаштування дитини (Г. Слозанська) [3, с. 220] і є відображенням централізації інтересів дитини й забезпечення сталих рішень (М.Сидорчук) [4, с.73].

Науковці піднімають питання й про підвищення вимог до якості підготовки кандидатів у сімейні форми, патронат над дитиною (Ю. Червоналюк) [5]. Про потребу подальшого відпрацювання механізмів відбору кандидатів, підбору батьків до влаштованої дитини зазначають у своїй монографії В. Брич та С. Миколок [6]. Необхідність удосконалення системи підготовки кандидатів та підвищення виховного

потенціалу батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу у аспекті формування їх гендерної компетентності обґрунтована Т. Шевченко [7]. Вчені К. Ігнатенко, К. Федотова описують особливості організації процесу створення прийомної сім'ї й підготовки прийомних батьків до виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також шляхи удосконалення функціонування цієї форми влаштування дітей [8; 9]. Зміст та структура програми підготовки патронатних вихователів детально розкрито Л. Петушковою [10]. На важливості удосконалення знань і вмінь батьків і фахівців щодо реабілітаційної діяльності з влаштованими дітьми наголошують Л. Гридковець [11], Ж. Петрочко, А. Демянцева [12].

Отже, означені вектори наукових доробків підтверджують актуальність подальшого пошуку і вивчення нового змістово-технологічного забезпечення підготовки кандидатів на створення сімейних форм виховання, сімей патронатних вихователів.

Метою статті є розкрити особливості та довести ефективність нової об'єднаної модульної програми підготовки сімей до догляду та виховання влаштованих/усиновлених дітей.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури за темою дослідження, спостереження, опитування кандидатів в сімейні форми виховання та патронатні вихователі. Всього опитано 80 учасників навчальної програми; інструментарій опитування – авторська вхідна і вихідна анкета для учасників, тест для кандидатів для перевірки набутих знань.

Модульну програму підготовки сімей до догляду та виховання влаштованих/усиновлених дітей розроблено й апробовано в рамках проекту на замовлення Міністерства соціальної політики України за підтримки Світового банку «Модернізація системи соціальної підтримки населення України (Реформування закладів інституційного догляду та виховання дітей в Тернопільській області)», 2019-2021 рр. (Автори статті є ключовими експертами Проекту).

Виклад основного матеріалу. Об'єднана модульна програма підготовки сімей до догляду та виховання влаштованих/усиновлених дітей (далі – Програма) – це цілісний навчально-методичний комплекс базових і варіативних модулів, що забезпечує інтерактивне навчання кандидатів на основі оптимального поєднання загальних (спільних для усіх учасників) положень щодо захисту, догляду та виховання дітей, їх найкращих інтересів, а також специфічних навчальних матеріалів відповідно до потреб влаштованих дітей, особливостей надання їм соціальних послуг. Учасниками Програми є: кандидати у прийомні батьки, батьки-вихователі, опікуни/піклувальники, усиновлювачі, патронатні вихователі та їхні помічники.

Вона розроблена на основі української версії програми ПРАЙД «Підготовка кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі» (затверджена Наказом Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту України від 25.07.2007 № 2670), Програми підготовки патронатних вихователів (затверджена Наказом Міністерства соціальної політики України від 19.08.2017 № 1349) та Програми підготовки громадян України, які бажають усиновити дитину, з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (затверджена Наказом Міністерства соціальної політики України від 11.01.2020 № 9).

Мета Програми: формування в учасників компетентностей у питаннях догляду та виховання влаштованої/усиновленої дитини в її найкращих інтересах, а також забезпечення прийняття ними усвідомленого

рішення щодо створення альтернативної форми виховання, усиновлення чи надання послуги патронату над дитиною. Загальна тривалість Програми – 13 днів, з них: 7 днів – спільні заняття для всіх учасників (1 заняття «Домедична допомога дитині» проводиться в кінці реалізації програми, організацією навчання займається обласний ЦСС).

Програма реалізується у форматі тренінгів. Кожне заняття чітко структуроване. Теоретичний блок передбачає використання інформаційних повідомлень/міні-лекцій, дискусій з учасниками. Практичний блок об'єднує роботу в малих групах, парах, моделювання та аналіз ситуацій, перегляд та обговорення відеороликів, мозкові штурми, метод керованої фантазії, рольові ігри тощо. Під час самостійної роботи учасники навчання виконують домашні завдання до кожної з тем: знайомляться з додатковою інформацією, переглядають рекомендовані фільми, читають запропоновану літературу, аналізують життєві ситуації, заповнюють анкети, таблиці, дають відповіді на проблемні запитання тощо. У перший день навчання передбачено створення групи учасників Програми в мережі інтернет для покращення обміну інформації, спілкування, консультацій. Під час навчання учасники використовують робочі зошити, в яких мають можливість виконувати завдання для самостійної роботи, читати додаткові матеріали з теми, аналізувати власні досягнення.

Особливістю Програми є те, що вона містить як спільні заняття кандидатів у прийомні батьки, батьки-вихователі, опікуни/піклувальники, усиновлювачі, патронатні вихователі (9 тем, 6 днів), так і спеціалізовані заняття для окремих груп кандидатів. Зокрема, кандидати у прийомні батьки/батьки-вихователі, опікуни/піклувальники проходять тему «Забезпечення стабільності в житті дитини, її підготовка до самостійного життя» й «Партнерство та команда робота як умова успішного функціонування сімейних форм виховання»; кандидати в усиновлювачі – тему «Права та обов'язки усиновлювачів. Таємниця усиновлення»; кандидати у патронатні вихователі – теми «Послуга патронату в системі підтримки сімей з дітьми та забезпечення прав дітей. Права та обов'язки патронатних вихователів», «Реабілітація дитини в сім'ї патронатних вихователів», «Завершення надання послуги патронату над дитиною. Профілактика «емоційного вигорання», «Міждисциплінарна команда патронату над дитиною: партнерство та прийняття рішень в найкращих інтересах дитини».

Учасники в межах Програми можуть зустрітись і поспілкуватись із кращими діючими прийомними сім'ями, ДБСТ, опікунами, патронатними вихователями та їхніми помічниками. До тренінгових занять можуть залучатись спеціалісти центру соціальних служб, служби у справах дітей, управління соціального захисту населення. Це дозволяє учасникам Програми отримати вичерпні відповіді щодо нормативно-правової бази, дітей, які потребують влаштування, усиновлення, а також іншу інформацію щодо взаємодії з ССД, ЦСС, іншими спеціалістами. Програма передбачає також участь у ній практичного психолога обласного центру соціальних служб. Такий спеціаліст бере участь у відборі кандидатів, а також веде та узагальнює карти спостереження за поведінкою кандидатів, їхньою взаємодією з іншими учасниками тренінгових занять; проводить психодіагностику та психологічні консультації для учасників навчання; узагальнює результати психодіагностики, за результатами якої надає рекомендації.

Навчання починається після процедури попереднього відбору кандидатів у громадах й наявності

відповідних документів. Оптимальна кількість учасників – від 12 до 25 осіб; рекомендований баланс учасників: до 50 % – усиновлювачі, решта – інші учасники.

Апробація експериментальної модульної програми підготовки сімей до догляду та виховання влаштованих/усиновлених дітей відбувалася під час реалізації Проекту в Тернопільській області упродовж 2020-2021 років. Загалом проведено навчання для 80 кандидатів (усиновлювачів, опікунів, прийомних, патронатних вихователів) – 56 кандидатів у 2020 і 24 – 2021 роках. За результатами навчання

та виданих довідок/рекомендацій підготовлено: 6 сімей опікунів, піклувальників, 31 – усиновлювачів, 8 прийомних сімей, 1 вихователя ДБСТ, 5 патронатних сімей.

За результатами тестування кандидатів з'ясовано, що рівень їхньої обізнаності, вмотивованості з основних тем навчання зріс майже вдвічі – з 4,4 балів на початку навчання до 8,3 балів із 10 максимальних після завершення навчання (Рис. 1). Найбільш обізнані кандидати з питань забезпечення прав дитини, задоволення її потреб, вікових особливостей.

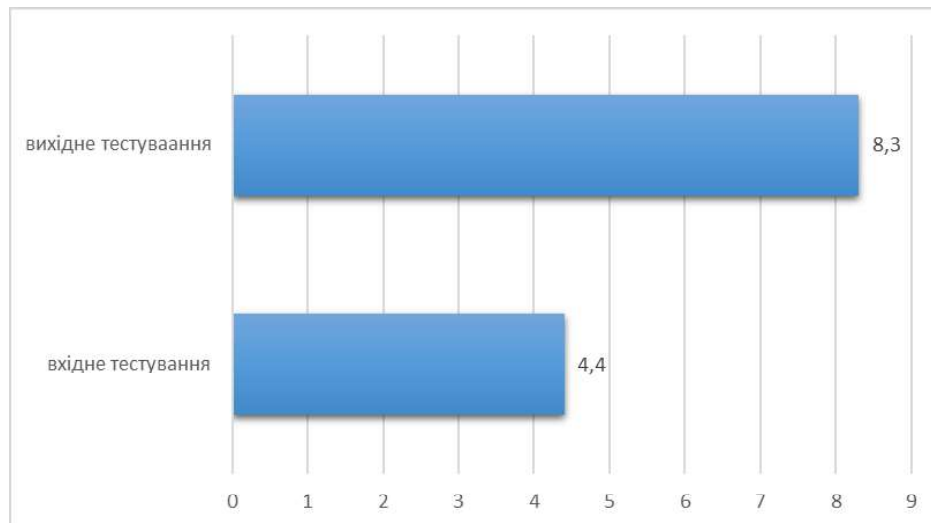

Рис. 1 Результати тестування кандидатів, які проходили навчання за Програмою

За результатами тестування, аналізу виконання учасниками домашніх завдань, їхньої рефлексії після навчання можемо зробити висновок, що вони засвоїли Програму, розібралися в тонкощах догляду та виховання влаштованої/усиновленої дитини, процесу її адаптації, вибору методів виховного впливу, дисциплінування, враховуючи потреби дитини, її травматичний досвід, та найкращі інтереси.

Очікування, висловлені учасниками на початку навчання, стосувались отримання інформації з питань щодо: прав та обов'язків усиновлювачів, опікунів, прийомних батьків, патронатних вихователів; юридичних аспектів діяльності патронатного вихователя та функціонування сімейних форм влаштування; віку дітей, які можуть бути влаштовані в різні форми, особливостей виховання дітей різного віку, психологічних аспектів допомоги дітям, форм і методів виховання дітей, встановлення довірливих стосунків із дітьми тощо.

По закінченню навчання всі кандидати висловились, що їх очікування виправдались. Кандидати повідомили, що розуміють, як практично застосовувати здобуті знання при вихованні влаштованих в сімейні форми дітей та працювати з дітьми і родинами, які перебувають у складних життєвих ситуаціях. Учасники чітко визначили функціонал всіх сімейних форм влаштування, патронатних вихователів, усвідомили феномен ресурсності сім'ї, межі своєї відповідальності у процесі виховання дітей та надання послуги патронату, опанували загальними алгоритмами співпраці з представниками соціальних служб та місцевих адміністрацій, навчилися (переважна більшість) розгорнуто і точно визначати і описувати власні емоційні стани. Кандидати наприкінці занять на досить високому рівні визнали свою готовність виховувати влаштованих дітей у їх найкращих інтересах та вислови-

ли прагнення постійно самовдосконалюватись у цьому напрямі. Загалом учасники навчання підкреслили ефективність саме об'єднаної програми підготовки кандидатів, тому що мали змогу ознайомитися ще з іншими формами сімейного виховання та комплексною послугою патронату над дитиною, налагодити партнерські стосунки з іншими кандидатами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, об'єднана модульна програма підготовки сімей до догляду та виховання влаштованих/усиновлених дітей – новий нормативний документ, який окреслює коло знань, умінь та навичок, що підлягають засвоєнню кандидатами в прийомні батьки, батьки-вихователі, опікуни/піклувальники, усиновлювачі, патронатні вихователі для якісного догляду та виховання влаштованих/усиновлених дітей. У змісті навчання пріоритетними є дії і рішення в найкращих інтересах дитини. Особливість Програми в тому, що вона містить як спільні заняття кандидатів у прийомні батьки, батьки-вихователі, опікуни/піклувальники, усиновлювачі, патронатні вихователі, так і спеціалізовані заняття для окремих груп учасників. Ефективність програми доведена за результатами опитування кандидатів, спостереження і оцінки експертів.

Перспективами подальших досліджень є дослідження можливостей ширшого використання ІКТ у підготовці кандидатів, а також вивчення ефективних способів доповнення змісту навчальних програм кандидатів такими питаннями, як: допомога дитині, яка має відставання в розвитку; робота з агресивними дорослими і дітьми; шляхи ефективного спілкування та вирішення конфліктів з біологічними батьками дитини та спеціалістами. Зазначені питання були визначені учасниками пілоотної Програми та схвалені експертами.

Список використаної літератури

1. Яніцька І.А. Опіка та піклування як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 20 с.
2. Лешанич, Л. В. Історія розвитку патронату над дітьми в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*: Серія: Право. Ужгород, 2011. Випуск 15 (1). С.177–179.
3. Слозанська Г. І. Послуга патронату в системі захисту та підтримки сімей з дітьми в об'єднаній територіальній громаді. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова*. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Київ, 2018. № 24. С.214–222.
4. Сидорчук М.С. Послуга сімейного патронату як альтернатива центрам соціально-психологічної реабілітації та притулкам. *Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 1. С.81–84.
5. Черновалюк Ю.Ю. Удосконалення форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Університетські наукові записки*. 2011. № 2. С.126–129.
6. Брич В.Я., Миколок С.М. *Соціальний захист сиріт в Україні*: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 200 с.
7. Шевченко Т. Підготовка кандидатів та підвищення виховного потенціалу батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу: здобутки, проблеми і перспективи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 10 (74). С.55–65.
8. Ігнатенко К. Організація процесу створення прийомної сім'ї й підготовки прийомних батьків до виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2011. Випуск 22. С.56–58.
9. Петушкова, Л. Зміст та структура програми підготовки патронатних вихователів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2019. Вип. 23. № 2. С.58–70.
10. Гридковець Л. *Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи*: навч. посіб. Київ: ОБСЄ, 2018. 236 с.
11. Петрошко Ж., Демянчук А. Змістово-технологічне забезпечення соціальної роботи з дитиною, влаштованою в сім'ю патронатного вихователя. *Social Work and Education*. 2020. Вип. 7. № 2. С.186–200.

References

1. Yanitska, I.A. (2015). *Opika ta pikluvannya yak forma vlashtuvannya ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannya* [Guardianship and care as a form of placement of orphans and children deprived of parental care] [Extended abstract of Doctoral dissertation]. National University «Odessa Law Academy». [in Ukrainian].
2. Leshanych, L.V. (2011). *Istoriia rozvytku patronatu nad ditmy v Ukraini* [History of the development of patronage over children in Ukraine]. *Scientific Bulletin of Uzhgorod University: Series: Law*, 15 (1), 177–179. [in Ukrainian].
3. Slozanska, G.I. (2018). *Posluha patronatu v systemi zakhystu ta pidtrymky simiei z ditmy v obiednaniy terytorialnii hromadi* [Patronage service in the system of protection and support of families with children in the united territorial community]. *Scientific journal of M.P.Drahomanov National Pedagogical University. Series 11: Social Work. Social Pedagogy*, 24, 214–222. [in Ukrainian].
4. Sydorчук, M.S. (2016). *Posluha simeinoho patronatu yak alternatyva tsentram sotsialno-psykholohichnoi reabilitatsii ta prytulkam* [Family patronage service as an alternative to social and psychological rehabilitation centers and shelters]. *Psychological and pedagogical sciences*, 1, 81–84. [in Ukrainian].
5. Chernovaliuk, Yu.Yu. (2011). *Udoskonalennia form vlashtuvannya ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannya* [Improving the forms of placement of orphans and children deprived of parental care]. *University Scientific Notes*, 2, 126–129. [in Ukrainian].
6. Brych, V.Ya., Mykoliuk, S.M. (2019). *Sotsialnyi zakhyst syrit v Ukraini* [Social protection of orphans in Ukraine]. Ternopil Economics University. [in Ukrainian].
7. Shevchenko, T. (2017). *Pidhotovka kandydativ ta pidvyshchennia vykhovnoho potentsialu batkiv-vykhovateliv dytyachykh budynkiv simeinoho typu: zdobutky, problemy i perspektyvy* [Training of candidates and increase of educational potential of parents-educators of family-type orphanages: achievements, problems and prospects]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 10 (74), 55–65. [in Ukrainian].
8. Ihnatenko, K. (2011). *Orhanizatsiia protsesu stvorennia pryiomnoi sim'i y pidhotovky pryiomnykh batkiv do vykhovannya ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannya* [Organizing the process of creating a foster family and preparing foster parents for the upbringing of orphans and children deprived of parental care]. *Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series: Pedagogy. Social work*, 22, 56–58. [in Ukrainian].
9. Petushkova, L. (2019). *Zmist ta struktura prohramy pidhotovky patronatnykh vykhovateliv* [The content and structure of the program of training of foster carers]. *Theoretical and methodological problems of raising children and students*, 23 (2), 58–70. [in Ukrainian].
10. Gridkovets, L. (2018). *Osnovy reabilitatsiinoi psykholohii: podolannia naslidkiv kryzy* [Fundamentals of rehabilitation psychology: overcoming the effects of the crisis]. Office for Democratic Institutions and Human Rights. [in Ukrainian].
11. Petrochko, Zh., Demianchuk A. (2020). *Zmistovo-tekhnologichne zabezpechennia sotsialnoi roboty z dytynoiu, vlashtovanoiu v sim'iu patronatnoho vykhovatelya* [Content and technological support of social work with a child placed in the family of a foster parent]. *Social Work and Education*, 7 (2), 186–200. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17.08.2021 р.

Стаття прийнята до друку: 22.08.2021 р.

Petrochko Zhanna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work
Human Institute of the Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

Pietushkova Larysa

PhD student of the Institute on Educational Problems
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
Expert of the Partnership «Every Child», Kyiv, Ukraine

NEW PROGRAM OF FAMILIES PREPARING FOR CARE AND EDUCATION OF FOSTERED / ADOPTED CHILDREN

Abstract. The urgency of developing an alternative program for training candidates for family uniforms and child custody is justified by the need to: accelerate the process of training such candidates in case of difficulties in completing study groups; to acquaint participants with all forms of family upbringing, adoption, childcare services

in order to make further conscious choices about the form that is most acceptable for candidates and to which they are most prepared; save resources needed to prepare candidates to avoid duplication of common learning topics. The purpose of the article is to reveal the features of such a combined program and prove its effectiveness. Research methods applied: analysis of scientific literature on the topic of research, observation, survey of candidates for family education and foster carers. The combined modular program is a new normative document that outlines the range of knowledge, skills and abilities to be acquired by candidates for foster parents, foster parents, guardians / trustees, adoptive parents, foster carers for quality care and upbringing of foster / adopted children. The peculiarity of the Program is that it contains joint classes of candidates for foster parents, foster parents, guardians / trustees, adoptive parents, foster carers, and specialized classes for individual groups of participants. The program focuses on the formation of the competence of foster parents, foster parents, guardians/custodians, adoptive parents, foster parents to protect the rights of the child, establishing effective communication with the child and his biological or potential parents, finding the most effective forms and methods of influencing emotional state child, behavior, its correction, rehabilitation. Its total duration of implementation is 13 days, of which: 7 days - joint classes for all participants. The program is implemented in the format of trainings. Conclusions on the effectiveness of the program were made based on the results of a survey of participants (candidates for family education) during 2020-2021 in the Ternopil region on the experimental program.

Key words: family; orphans and children deprived of parental care; family forms of education; patronage over a child; preparing of candidates.